

Exercici 1

El regeneracionisme

Más que nunca es ahora necesario restablecer aquella ya casi olvidada, de tiempo que ha que fue perdida, confianza entre gobernantes y gobernados; y ya no hay más que un camino, que es la revolución audaz, la revolución temeraria desde el Gobierno, porque la temeridad es, no obra de nuestro albedrío, sino imposición histórica de los ajenos desaciertos. Nunca habría sido fácil la revolución desde el Gobierno, nunca habría sido recomendable, si hubiera podido dividirse la facultad y esparcirse la obra en el curso del tiempo; pero cada día que pasa, desde 1898, es mucho más escabrosa, mucho más difícil, y el éxito feliz mucho más incierto; y no está lejano el día en que ya no quede ni ese remedio [...].

Ahora es menester oponer a las izquierdas que actúan en la vida pública todas las derechas y traerlas con plenitud de sus fuerzas sociales a la vida y a la influencia del Estado. La política conservadora tiene que adoptar los procedimientos democráticos y las garantías constitucionales y los derechos individuales, que son ahora la fuerza conservadora, la única que puede salvar a la sociedad; por eso no hay ni siquiera un solo acto mío que no esté inspirado en esa convicción, y por eso creo que la política conservadora consiste en traer íntegramente todo el fondo social a la influencia y a la acción del Estado, de modo que la democracia comprenda absolutamente la acción íntegra de las fuerzas de toda la nación, asistiendo al Gobierno.

FONT: Antonio MAURA. Treinta y cinco años de vida pública, 1902-1913. Madrid: Biblioteca Nueva, 1917, p. 86.

Pregunta 1

- Descriu el tipus de font i digueu de què tracta. [0,75 punts]
- Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font. [0,75 punts]
- Expliqueu DUES de les idees que conté la font. [1 punt]

Pregunta 2

Contesteu UNA de les dues qüestions:

- Expliqueu el desastre del 1898 i les conseqüències polítiques que va tenir: el regeneracionisme i els seus protagonistes principals a Espanya fins al 1914. [2,5 punts]
- Expliqueu l'impacte de la Primera Guerra Mundial i els principals fets econòmics, socials i polítics a Espanya fins al 1923. [2,5 punts].

PAUTES DE CORRECCIÓ

L'exercici es valorarà globalment amb 5 punts, distribuïts de la següent manera:

Pregunta 1

- Descriu el tipus de font i digueu de què tracta (0'75 punts).

Cal que l'alumnat identifiqui la font com una de tipus primari (contemporània dels fets) (0'25 punts) consistent en un fragment del llibre de memòries d'Antoni Maura Treinta y cinco años de vida pública, 1902-1913, publicat el 1917, on explica el seu ideari polític (0'50 punts).

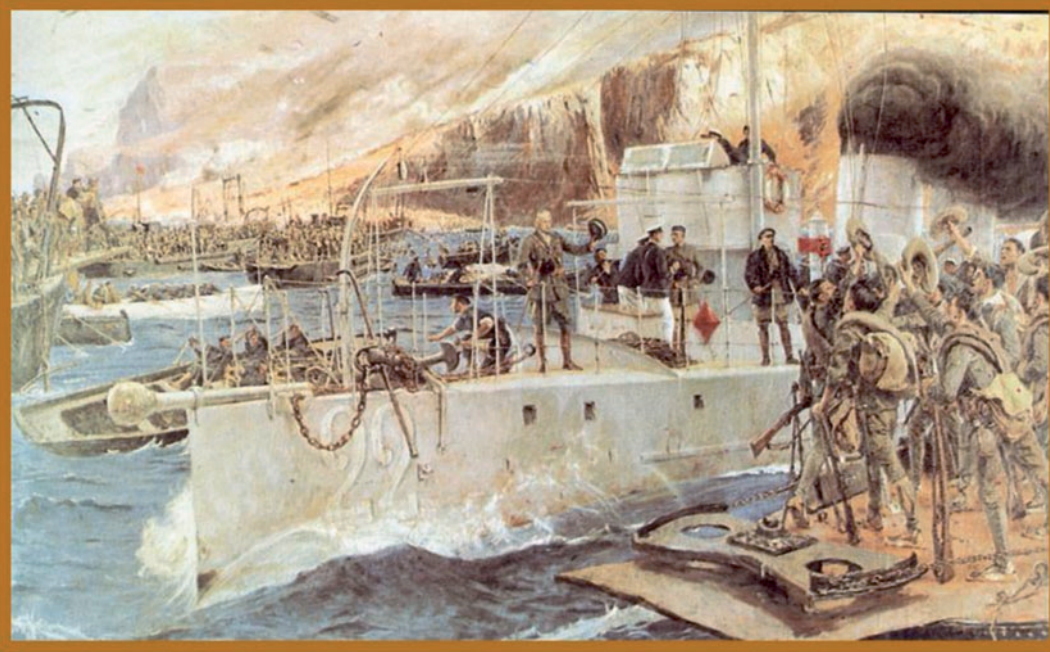
- Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font. (0'75 punts)

Cal que l'alumnat situï el contingut de la font en el context de la Restauració, i dins d'ella, dels intents regeneracionistes portats a terme per diferents polítics a partir i com a reacció al Desastre de 1898, en concret en el marc del regeneracionisme conservador. (0'75 p.)

- Expliqueu dues de les idees contingudes en font. (1 punt)

L'alumnat ha de referir-se a dues de les idees del text com la necessitat de restablir la confiança entre governants i governats; la necessitat d'emprendre una "revolució des del govern"; la necessitat d'oposar totes les dretes unides a les esquerres; o la necessitat d'adoptar mètodes democràtics per la política conservadora, entre d'altres i explicar-les.

Exercici 2

FONT: José MORENO CARBONERO. El desembarco de Alhucemas (oli, 1927).

Pregunta 1

- Descriu el tipus de font i digueu de què tracta. [0,75 punts]
- Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font. [0,75 punts]
- Expliqueu la importància del desembarcament d'Alhucemas. [1 punt]

Pregunta 2

Contesteu UNA de les dues qüestions:

- Expliqueu les causes de l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera, l'obra política d'aquest règim, l'oposició i com va acabar. [2,5 punts]
- Expliqueu l'impacte de la Primera Guerra Mundial a Espanya, la crisi del 1917 i els anys del pistolisme fins al 1923. [2,5 punts]

PAUTES DE CORRECCIÓ

L'exercici es valorarà globalment amb 5 punts, distribuïts de la següent manera:

Pregunta 1

- Descriu el tipus de font i digueu de què tracta. (0'75 punts)
Cal que l'alumnat identifiqui la font com un quadre, obra de José Moreno Carbonero (0'25 punts) que representa una escena del desembarcament d'Alhucemas. (0'50 punts)
- Digueu quin és el context històric del contingut de la font. (0'75 punts)
Cal que l'alumnat situï el contingut de la font com pertanyent a la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) (0'75 punts).
- Expliqueu la importància del desembarcament d'Alhucemas. (1 punt) punts)
Cal que l'alumnat situï el desembarcament com fonamental a l'hora d'aconseguir la derrota de la insurrecció dels rifenys que havia portat a derrotes com la d'Annual de 1921, i que es completaria el 1927. (1 punt)

Pregunta 2

Contesteu UNA de les dues opcions:

- Expliqueu les causes de l'adveniment de la Dictadura de Primo de Rivera, l'obra política d'aquest règim, l'oposició i com va acabar. (2'50 punts).**

El redactat de l'alumnat hauria d'explicar les causes de l'establiment de la Dictadura (crisi social i pistolisme, crisi política i decadència dels partits dinàstics, problema de les responsabilitats pel desastre d'Annual, creixent presència dels militars en la vida política),

la repressió de la CNT, la depuració i supressió de la Mancomunitat així com la repressió de l'ús de la llengua catalana i altres manifestacions anticatalanistes. Hauria també de fer referència a la solució del conflicte del Protectorat espanyol al Marroc després del desembarcament d'Alhucemas (1'25 punts). Igualmente, a l'establiment del Directori Civil, a la política econòmica intervencionista i a la política de prestigi; hauria d'explicar quines foren les forces de l'oposició així com les circumstàncies de la fi del règim. (1'25 punts)

b) Expliqueu la Primera Guerra Mundial i Espanya, la crisi de 1917 i els anys del pistolisme fins al 1923. (2'50 punts).

Cal que l'alumnat expliqui l'impacte de la Primera Guerra Mundial a Espanya, a nivell econòmic i de divisió entre partidaris d'un i altre contendent; a la crisi de 1917 en el context del malestar polític existent amb el sistema polític de la Restauració i de demanda encapçalada per la Lliga d'una nova Constitució; al malestar obrer pels efectes sobre les condicions de vida de la guerra mundial i al malestar de l'Exèrcit i la conformació dins d'aquest de les Juntas de Defensa (1'25 punts); a l'Assemblea de Parlamentaris catalans i espanyols de Barcelona i la vaga general obrera, a la repressió per part del govern Dato; a l'evolució política i sindical posterior, fins al 1923, fent esment al creixement de la CNT, la vaga de La Canadencia, la lluita patronal i els Sindicats Lliures, el desastre d'Annual i l'adveniment de la Dictadura del general Primo de Rivera. (1'25 punts).

Exercici 3

Mancomunitat de Catalunya

Article 1. Les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, acollint-se al Reial decret de 18 de desembre de 1913, s'uneixen indefinidament per constituir la Mancomunitat catalana [...].

Article 2. Seran competència de la Mancomunitat tots els serveis i totes les funcions que la legislació provincial vigent permet establir i exercitar a les diputacions provincials. [...] Així mateix, seran de competència de la Mancomunitat i són, per tant, traspassats a la mateixa, els següents serveis de les diputacions mancomunades:

1. Construcció de carreteres dels actuals plans provincials [...].

6. Els serveis que amb posterioritat a la constitució de la Mancomunitat una o més diputacions acordin traspassar a la Mancomunitat [...].

Article 4. La Mancomunitat serà representada pel president i governada per una Junta o Assemblea deliberant i un Consell permanent.

FONT: Estatut de la Mancomunitat de Catalunya, aprovat per les quatre diputacions provincials catalanes (9 gener 1914).

Pregunta 1

a) Descriviu el tipus de font i digueu de què tracta. [0,75 punts]

b) Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font. [0,75 punts]

c) A partir de la font, deduïu l'estructura i competències que tenia la Mancomunitat. [1 p]

Pregunta 2

Contesteu UNA de les dues qüestions:

a) Expliqueu què era el regeneracionisme, així com l'evolució dels partits dinàstics i dels partits d'oposició tant a Espanya com a Catalunya entre el 1898 i el 1914. Esmenteu els dirigents més destacats de tots aquests partits durant aquest període. [2,5 punts]

b) Expliqueu la creació, l'obra de govern i la desaparició de la Mancomunitat de Catalunya. [2,5 punts]

PAUTES DE CORRECCIÓ

L'exercici es valorarà globalment amb 5 punts, distribuïts de la següent manera:

Pregunta 1

a) Descriu de quin tipus de font es tracta i digueu de què tracta. (0'75 p). Cal que l'alumnat identifiqui la font com una de tipus primari (contemporània dels fets) consistent en document públic de caràcter polític (0'25 p), l'estatut de la Mancomunitat de Catalunya (1914) incloent els seus articles 1, 2 i 4 on es defineix la Mancomunitat, es declaren algunes de les seves competències i òrgans de representació (0'50 p).

b) Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font. (0'75 p). Cal que l'alumnat contextualitzi el text en el període del regeneracionisme polític posterior al Desastre del 98, en concret en el dels caps de govern liberals Canalejas i Dato, que recolliren i feren possible l'aprovació del projecte de Prat de la Riba (0'75 p).

c) Deduïu de la font l'estructura i competències que tenia la Mancomunitat. (1 p). L'alumnat ha de deduir de la font la unió de les quatre diputacions catalanes, l'existència d'una presidència, una assemblea i un consell permanent i l'assumpció de totes les competències de les diputacions, així com d'aquelles altres que les lleis permetien mancomunar. (1 p).

Pregunta 2

a) Expliqueu què era el regeneracionisme així com l'evolució dels partits dinàstics i dels partits d'oposició tant a Espanya com a Catalunya entre 1898 i 1914. Esmenteu els dirigents més destacats de tots aquests partits. (2'50 p).

El redactat de l'alumnat s'hauria de referir i explicar el regeneracionisme en general i fonamentalment el de tipus polític que portaren a terme amb èxit desigual fins a l'esclat de la Primera Guerra Mundial els partits conservador i liberal. S'hauria de fer referència al govern Silvela, a la llei de Jurisdiccions de Moret de 1906, a la "revolució des de dalt" de Maura i a la seva llei de Reforma de l'Administració Local, a les reformes de l'etapa Canalejas, amb la llei de reclutament y "del Candado", i a l'etapa Dato, amb la llei de Mancomunitats i creació de la catalana, així com a la progressiva manca d'unitat interna del partit conservador i del liberal. (1'25 p). S'hauria igualment de referir a l'oposició que representaren els partits republicans al conjunt d'Espanya i a Catalunya, fent referència a la fundació de la Unió Federal Nacionalista Republicana, a la Solidaritat Catalana i, destacadament, a la fundació, objectius i actuació del Partido Radical de Lerroux; així com a la creació i actuació de la Lliga de Catalunya liderada per Prat de la Riba; igualment, a l'oposició presentada pel PSOE i la conjunció republicano-socialista des del 1909, i pel Partit Nacionalista Basc (1'25 p). L'alumnat hauria d'incloure en el seu redactat els noms dels líders de les forces polítiques esmentades.

b) Expliqueu la creació de la Mancomunitat de Catalunya, la seva obra de govern i la seva desaparició. (2'50 p).

L'alumnat s'hauria de referir a la formulació del projecte per part de Prat de la Riba, a l'intent d'aprovació d'una llei mancomunitats per Canalejas, a l'aprovació d'un decret en el mateix sentit per Dato, a l'aprovació de la Mancomunitat de Catalunya el 1914, a la seva actuació respecte de les obres públiques, formació de funcionaris i tècnics, i a la tasca educativa i de promoció cultural (1'50 p); als seus dos presidents Prat de la Riba i Puig i Cadafalch, a la redacció el 1918 de les Bases per a l'Autonomia de Catalunya; i a la depuració i supressió final durant la dictadura de Primo de Rivera el 1925. (1 p).

Exercici 4

Conflictivitat laboral a Espanya	
Any	Nombre d'obriers en vaga
1915	56.818
1916	129.004
1917	124.222
1918	197.446
1919	396.482
1920	611.710
1921	133.991
1922	135.856
1923	134.368
1924	30.602
1925	66.358
1926	22.557
1927	70.616
1928	70.024
1929	55.576
1930	270.330

FONT: Albert CARRERAS i Xavier TAFUNELL (coord.),
Estadísticas históricas de España: Siglos XIX-XX,
 vol. 3, 2a ed., Bilbao, Fundación BBVA, 2005, p. 1242.

- Pregunta ①**
- Descriu el tipus de font i digueu de què tracta. [0'50 punts]
  - Digueu quin és el context històric de les dades que proporciona la font. [0'75 punts]
  - Deduïu de la font els períodes de conflictivitat laboral més alta i més baixa. [0'75 punts]

- Pregunta ②**
- Expliqueu els efectes de la Primera Guerra Mundial sobre l'economia i la societat espanyoles, la crisi del 1917 i l'evolució de la situació social i política fins al 1923. [1'50 punts]
  - Expliqueu com es va iniciar, què va ser i com va acabar la dictadura del general Miguel Primo de Rivera. [1'50 punts]

- Es tracta d'una font secundària, una sèrie estadística extreta d'un llibre d'història (Albert Carreras i Xavier Tafunell, coord., *Estadísticas Históricas de España*), que reflecteix el nombre d'obriers en vaga a Espanya, per cada any, entre el 1915 i el 1930.
- El context històric cal situar-lo durant els anys de la Gran Guerra (1914-1918), i el període de la immediata postguerra mundial, entre el 1918 i el 1921, caracteritzat per la gran conflictivitat social, que la historiografia anomena Trienni Bolxevic, i els greus enfrontaments socials a Barcelona i Catalunya, coneguts amb el nom de pistolerisme; comprèn també els anys de la Dictadura de Primo de Rivera i un any de la «dictablanda» del general Berenguer.
- Resseguint les dades estadístiques es pot establir un període de forta inestabilitat social a partir del 1916 que es va anar incrementant durant els anys següents, sobretot a les acaballes de la guerra, tot coincidint amb el conflicte de La Canadencia; a partir d'aquest moment la conflictivitat es va disparar fins a experimentar un màxim el 1920 (611.710 vaguistes). Els anys següents, tot i disminuir el nombre total d'obriers en vaga, encara es manté al voltant dels 130.000. A partir del 1923, amb la Dictadura de Primo de Rivera, la conflictivitat es redueix sensiblement fins el 1930, que amb la caiguda de la Dictadura i els primers efectes de la crisi del 1929 torna a créixer fins als 270.330 vaguistes.

Pregunta ②

a) Espanya no va participar en la guerra. Els sectors socials dirigits van forçar una declaració de neutralitat davant la por que el conflicte desestabilitzés el país. Tot i així, l'opinió pública es va dividir entre aliadòfils (bàsicament els sectors populars) i germanòfils (majoritàriament les classes altes). Atenent a la balança de pagaments espanyola, la Primera Guerra Mundial va provocar un notable augment de les exportacions mentre que les importacions van disminuir, una situació que es va traduir durant els anys de guerra en un saldo positiu a favor d'Espanya, mentre que en el període anterior havia estat sempre deficitària. La demanda dels països en guerra, que veien condicionada la seva producció per la necessitat de fer front al conflicte, va afavorir la venda de tot tipus de productes. Els efectes d'aquesta conjuntura es van fer notar especialment al País Basc i a Catalunya, on la demanda de productes industrials va significar un notable augment de la producció. Aquest creixement, però, va ser molt sectorialitzat i va afavorir una certa nacionalització de l'economia. La indústria tèxtil va experimentar un creixement important, així com la siderometal·lúrgica. Es va ampliar la producció industrial en sectors com ara el químic. De totes maneres, els beneficis obtinguts no es van destinar sempre a la reinversió. Els enormes guanys van augmentar la despesa supèrflua, la qual cosa va permetre parlar d'anys feliços per a la burgesia. En canvi, l'alta demanda es va traduir en una forta inflació que va castigar els funcionaris, els rendistes i als assalariats, i que va conduir a una forta inestabilitat social. A partir del 1916 es van incrementar les vagues. El 1917 es va produir la triple crisi del 1917. Els oficials de baixa graduació de l'arma d'infanteria van formar juntes de defensa, per canalitzar les seves demandes de caràcter corporatiu. Reclamaven augment de sou i igualtat de condicions amb altres cossos de l'exèrcit, especialment els oficials destinats a l'Àfrica. La protesta militar va donar peu a pensar en un moment favorable al canvi polític reclamat pels republicans i els nacionalistes. El govern va tancar les Corts, i això va portar uns quants diputats a reunir-se a instàncies de la Lliga i dels republicans en l'Assemblea de Parlamentaris. Finalment, els dos sindicats obrers principals, la CNT i la UGT, van convocar una vaga general. El govern va intervenir fent actuar l'exèrcit. Les tropes colonials van sufocar la rebel·lió obrera a Astúries. Davant l'amenaça obrera es va apaigavar la protesta política i es va buscar aprofitar la conjuntura amb la formació d'un govern de concentració presidit per Maura i amb ministres dels dos partits del torn i també regionalistes. Aquesta fórmula no significava una reforma a fons del sistema, sinó una sortida davant la intensitat de la crisi, i es va fer servir encara com a solució d'emergència diverses vegades abans de la Dictadura de Primo de Rivera. La conflictivitat obrera no va decaure els anys següents, sinó que es va passar de la mobilització salarial del període de la guerra a l'enfrontament davant la crisi que va seguir el conflicte, en què els acomiadaments i els locauts empresarials es van succeir. Cal destacar especialment la vaga de La Canadenca, exemple clar d'aquests canvis, i també l'anomenat Congrés de Sants de la CNT, on l'organització sindical anarquista va passar del sindicat d'ofici al sindicat únic. Els anys següents es van caracteritzar pels aixecaments a Andalusia, que esperonats per les notícies que arribaven de Rússia van generar una onada de terror, el Trienni Bolxevic.

A Catalunya, un sector de la patronal va fer servir la violència i els sindicats grocs per contrarestar la força obrera, on també van aparèixer sectors que feien servir la violència. El dirigent de la CNT Salvador Seguí, *el noi del Sucre*, va ser assassinat als carrers de Barcelona, igual que l'advocat laboralista Francesc Layret; d'altra banda, els anarquistes van assassinar el president del Consell de Ministres Eduardo Dato. El cap de la policia de Barcelona, Martínez Anido, va afavorir els mètodes violents com ara la llei de fugues, que es va invocar per donar cobertura legal a l'assassinat per part de forces policials de dirigents anarquistes. En paral·lel a la mobilització obrera es va revifar a l'Àfrica el conflicte militar, aquesta vegada per la insurrecció d'un cabdill nacionalista, Abd el-Krim, que el 1921 va infringir a les tropes espanyoles una important desfeta a Annual. La comissió parlamentària encarregada de la investigació dels fets va trobar indicis de responsabilitats dels comandaments militars i fins i tot del rei. Aquesta situació de crisi es va perllongar fins a l'inici de la Dictadura de Primo de Rivera, el setembre del 1923.

La crisi social provocada pels enfrontaments entre la patronal i els sindicats va fer que una bona part de l'opinió conservadora, entre ells alguns sectors propers a la Lliga Regionalista, s'inclinessin a favor d'un govern d'ordre, més enllà del marc constitucional, com el que havia implantat Mussolini a Itàlia des del 1922. A aquesta opinió va contribuir també la crisi política del sistema de la Restauració que es perllongava en una successió de governs dèbils sense trobar un camí de reforma que donés estabilitat al règim. Finalment, la investigació parlamentària arran de la desfeta d'Annual, que apuntava les responsabilitats cap els alts comandaments de l'exèrcit i el mateix monarca, en l'anomenat informe Picasso, havia inclinat diversos sectors de l'exèrcit en favor d'un pronunciament que acabés amb l'agitació pública demanant responsabilitats.

En aquest context es va produir el pronunciament del general Primo de Rivera a Barcelona el setembre del 1923. El general va publicar un manifest adreçat al país i a l'exèrcit, justificant la seva actuació i promentent acabar amb la corrupció dels partits del torn. Acceptat pel rei, Primo de Rivera va formar un govern o directori militar, que en principi havia de durar fins que es complissin els objectius polítics proclamats pel dictador. Aquest primer directori, que va durar fins el setembre del 1925, va orientar les seves primeres mesures a posar fi al sistema polític i parlamentari de la Restauració. També al mateix mes de setembre el dictador va intervenir en la Mancomunitat i va prohibir la utilització de la llengua catalana en els organismes públics, la qual cosa el va distanciar dels sectors conservadors del catalanisme que inicialment li havien donat suport. Aquesta política anticatalana el va portar a dissoldre la Mancomunitat dos anys més tard. Es van intervenir els organismes de l'estat i els ajuntaments, i es van crear juntes depuradores que van danyar les estructures del caciquisme. Igualment, el 1925 Primo de Rivera va arribar a un acord amb França per portar a terme una acció militar, el desembarcament d'Alhucemas, per posar fi a la insurrecció d'Abd el-Krim al nord de l'Àfrica i d'aquesta manera pacificar definitivament el protectorat. D'altra banda, Primo de Rivera va crear un partit polític destinat a ser, a la manera italiana, el partit únic del règim: la Unió Patriòtica.

El 1925 formà un nou directori, l'anomenat Directori Civil, amb una representació important de personalitats conservadores (Eduard Aunós, Calvo Sotelo, el comte de Guadalhorce, etc.) procedents de diversos sectors, com ara els mauristes, tradicionalistes catòlics. El nou directori va emprendre una important obra de creació d'infraestructures, vies de comunicació, creació d'habitatge social i també d'alguns monopolis estatals, com ara la CAMPSA per a l'explotació dels carburants. La dictadura va impulsar també en aquest període la realització el 1929 de les exposicions universals de Barcelona i la Hispano Americana de Sevilla. Es va crear també una Assemblée Nacional Consultiva, a manera de Parlament, tot i que totalment controlat pel dictador. Quant al problema obrer, Primo de Rivera va portar una política desigual. Va desfermar una dura repressió contra els anarquistes i va intentar mantenir contactes amb els socialistes, sobretot amb la UGT, als quals integrà als organismes socials consultius de la dictadura. L'oposició va provenir sobretot dels intel·lectuals, entre els quals destacà la figura d'Unamuno, i dels republicans, amb una important radicalització de les classes mitjanes i dels sectors catalanistes (cal recordar els episodis de Prat de Molló, que van obrir una via d'oposició armada a la dictadura i consolidaren el lideratge de Francesc Macià i dels anarquistes, que van fundar la FAI el 1927). Però l'abandó del suport d'alguns sectors conservadors i fins i tot de l'exèrcit van portar el rei a destituir Primo de Rivera i a nomenar el general Berenguer com a cap de govern amb l'encàrrec de convocar unes eleccions per restaurar el sistema liberal. Les dificultats que plantejava la reconstrucció dels partits del torn i la creixent mobilització republicana van postergar la convocatòria dels comicis. Els republicans van signar el pacte de Sant Sebastià i van fer un fallit intent d'aixecament, que va portar el rei a destituir Berenguer i a nomenar l'almirall Aznar, que va convocar immediatament eleccions municipals. Celebrades a l'abril, el triomf dels republicans a les grans ciutats es va interpretar com un referèndum a favor de la república i en contra de la monarquia. El rei va abdicar i el 14 d'abril es va proclamar la Segona República Espanyola.